

CZU 343.5/6(478):341.231.14

DOI <https://doi.org/10.52388/2345-1971.2023.1.12>

VIOLENȚA DOMESTICĂ ÎN LUMINA STANDARDELOR INTERNAȚIONALE. REALITĂȚI ȘI PERSPECTIVE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Raisa GRECU

Doctor habilitat, conferențiar universitar, Universitatea de Studii Politice și Economice
Europene „Constantin Stere”,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: uspeeconstantinstere@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-4505-9930>

Cristina SNEGUR

Master în Dreptul Internațional și Drepturile Omului, Universitatea din Lund,
Master în Drept Internațional și Drepturile Omului, Universitatea din Tartu, Estonia
e-mail: uspeeconstantinstere@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0003-3610-1818>

Fenomenul violenței domestice este probabil unul din cele mai vechi fenomene care prejudiciază relațiile sociale. În mod cutumiar, acest fenomen a fost mereu înțeles drept violență cauzată femeilor de către bărbați, datorită poziției inferioare pe care acestea o aveau în relație cu ultimii. Prezentul articol are scopul de a analiza fenomenul violenței domestice printr-o lentilă criminologică. O parte importantă a analizei o constituie identificarea factorilor de risc care contribuie la violența domestică, precum și evaluarea genului ca componentă-cheie în determinarea făptuitorilor și a victimelor. În același timp, autorii urmăresc să analizeze infracțiunea de „violență în familie” din legislația Republicii Moldova în comparație cu prescripțiile privind violența în familie din Convenția de la Istanbul și Propunerea de directivă a Parlamentului European și a Consiliului pentru combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice.

Cuvinte-cheie: agresor, violență domestică, violență în familie, Convenția de la Istanbul, victimă.

DOMESTIC VIOLENCE IN THE LIGHT OF INTERNATIONAL STANDARDS. REALITIES AND PERSPECTIVES FOR THE REPUBLIC OF MOLDOVA

This article has the scope of analysing the domestic violence phenomenon through a criminological lens. An important part of the analysis constitutes the identification of the risk factors contributing to domestic violence, as well as the assessment of gender as a key component in the determination of perpetrators and victims. At the same time, the authors seek to analyse the crime of “violence in the family” in the legislation of the Republic of Moldova in comparison with the prescriptions on domestic violence from the Istanbul Convention and the Proposal of Directive of the European Parliament and of the Council on combating violence against women and domestic violence.

Keywords: aggressor, domestic violence, family violence, Istanbul Convention, victim.

LA VIOLENCE DOMESTIQUE À LA LUMIÈRE DES NORMES INTERNATIONALES. RÉALITÉS ET PERSPECTIVES POUR LA RÉPUBLIQUE DE MOLDOVA

Le phénomène de la violence domestique est probablement l'un des phénomènes les plus anciens qui nuisent aux relations sociales. Typiquement, ce phénomène a toujours été compris comme une violence

causée aux femmes par les hommes, en raison de leur position inférieure par rapport à ces derniers. Cet article vise à analyser le phénomène de la violence conjugale sous l'angle criminologique. Une partie importante de l'analyse est l'identification des facteurs de risque contribuant à la violence domestique, ainsi que l'évaluation du genre en tant qu'élément clé dans la détermination des auteurs et des victimes. Dans le même temps, les auteurs visent à analyser le crime de "violence domestique" dans la législation de la République de Moldova en comparaison avec les prescriptions sur la violence domestique dans la Convention d'Istanbul et la proposition de directive du Parlement européen et du Conseil sur la lutte contre la violence à l'égard des femmes et la violence domestique.

Mots-clés: *agresseur, violence domestique, violence en famille, Convention d'Istanbul, victime.*

ДОМАШНЕЕ НАСИЛИЕ В СВЕТЕ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ. РЕАЛИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ДЛЯ РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА

Феномен домашнего насилия представляет собой одно из древнейших явлений, наносящих вред общественным отношениям. Традиционно, под этим всегда подразумевалось насилие, причиняемое мужчинами женщинам, в силу их подчиненного положения. Целью данной статьи является анализ феномена домашнего насилия сквозь призму криминологии. Важной частью анализа является выявление факторов риска, способствующих домашнему насилию, а также оценка пола как ключевого компонента при определении преступников и жертв. В то же время, авторы стремятся проанализировать преступление «домашнего насилия» в законодательстве Республики Молдова в сравнении с предписаниями о домашнем насилии в Стамбульской конвенции и Предложении о директиве Европейского парламента и Совета по борьбе с насилием в отношении женщин и насилием в семье.

Ключевые слова: *агрессор, домашнее насилие, семейное насилие, Стамбульская конвенция, жертва.*

Introducere

Fenomenul violenței domestice este probabil unul din cele mai vechi fenomene care prejudiciază relațiile sociale. În mod cutumi-ar, acest fenomen a fost mereu înțeles drept violență cauzată femeilor de către bărbați, datorită poziției inferioare pe care acestea o aveau în relație cu ultimii. În literatura de specialitate pot fi întâlniți diferiți termeni ce semnifică această problemă socială, cum ar fi „violență între partenerii intimi”, „violență în familie” sau „violență domestică”. În cadrul prezentei publicații științifice optăm pentru utilizarea noțiunii de „violență domestică”, considerând-o una, după cum vom argumenta, mai cuprinzătoare decât noțiunile de „violență între partenerii intimi” și „violența în familie”.

Pentru a putea înțelege amploarea fenomenului de violență domestică și metodele de răspuns din partea legiuitorilor, este necesar mai întâi de toate să analizăm caracteristicile fundamentale ale acestuia. Prin urmare, pri-

ma secțiune a articolului este dedicată analizei aspectelor criminologice ale fenomenului de violență domestică, mai cu seamă a factorilor de risc care cauzează acest fenomen și subiecților implicați. Respectiv, în prima parte a articolului este analizat rolul care îl joacă genul persoanei în determinarea calității sale de victimă sau agresor. A doua secțiune este dedicată analizei standardelor internaționale regionale în materia prevenirii și combaterii violenței domestice. Într-un final, pe baza aspectelor analizate, ultimul compartiment vine să analizeze reglementarea juridică a violenței domestice în cadrul național al Republicii Moldova, precum și posibilitățile de aliniere ai acesteia la standardele internaționale.

Pentru realizarea obiectivelor setate, am utilizat metoda analitică, metoda de sinteză și metoda comparativă. În aceeași ordine de idei, am considerat oportun de a extinde spectrul opiniilor prin invocarea surselor bibliografice publicate în străinătate. În scopul identificării reglementărilor și standardelor celor mai

relevante pentru Republica Moldova ce se referă la violența domestică, și de asemenea, ghidându-ne de formatul unui articol științific, am ales să restrângem analiza reglementărilor internaționale la cele ale Consiliului Europei și a Uniunii Europene.

Aspecte criminologice referitoare la fenomenul de violență domestică

Factorii de risc și cauzele violenței domestice

Unul din factorii de risc care contribuie la apariția și perpetuarea violenței domestice este caracterul patriarhal al societății. Acest caracter a fost propriu societății încă din cele mai vechi timpuri, și s-a păstrat până în zilele noastre. De exemplu, Codul lui Hammurabi din 1792-1750 î. H. prevedea că o soție era aservită soțului ei și că acesta o putea pedepsi pe ea sau oricare alt membru al familiei pentru orice încălcare [1, p.33]. Crearea conceptului de „violență domestică” și recunoașterea acesteia drept o problemă socială nu s-a întâmplat decât la începutul anilor '70 ai secolului trecut, datorită mișcării feministe declanșată în Statele Unite ale Americii [2, p. 210]. Drept urmare, savanții au stabilit că rata de violență domestică este mai crescută în țările patriarhale [3, p. 4] și că limitările cu care se confruntă femeile din cauza patriarhiei se manifestă prin discriminare pe bază de gen, sexism și misoginie [4, p. 22].

Un alt factor care contribuie la violența domestică îl constituie interpretarea profund eronată a unor dogme religioase. Însă, această afirmație nu trebuie percepută din perspectiva abordării religiei drept un declanșator direct la violenței domestice. Cercetările savanților străini au demonstrat că, de fapt, anume interpretarea eronată a unor postulate religioase, fie că, acestea provin din religii precum creștinismul, iudaismul și islamul contribuie unor manifestări de comportament violent din partea soților

și tolerării umile a unui asemenea comportament de către soții și copii. De exemplu, prin neconsiderarea predicilor prin care un bărbat trebuie să își iubească soția, dar în schimb, prin scoaterea în evidență a secvențelor care spun că acesta este capul familiei, de multe ori agresorii își conferă eronat dreptul de a utiliza violența datorită superiorității închipuite [5, p. 328]. Pe de altă parte, făcând referire la textele religioase, victimele deseori justifică violența fizică și psihologică ca formă de pedeapsă pentru păcatele comise și o interpretează drept „voia lui Dumnezeu” [5, p. 324].

În aceeași ordine de idei, în încercarea de a stabili cauzele violenței domestice, cercetătorii au analizat o multitudine de factori care au un impact asupra faptuitorilor și le-au categorisit în 4 nivele de apariție a violenței domestice:

a) *Nivel micro sau individual* - această categorie include factori precum experiențele individuale, expunerea din copilărie la violență, alcoolul și drogurile sau antecedentele penale și pedepsele privative de libertate;

b) *Nivel interpersonal* - se referă la relațiile dintre diferite persoane (fie parteneri, rude, colegi, prieteni etc.). Această categorie evidențiază construcția rolurilor de gen în cadrul unității domestice, precum și influența prietenilor/ colegilor care sunt violenți unul față de celălalt;

c) *Nivel comunitar* - în cadrul acestui nivel se include influența pe care o au vecinii și instituțiile locale asupra faptuitorilor, precum și factori ca statutul economic al persoanei, somajul și o expunere mai largă la violență;

d) *Nivel macro* - acest nivel include influențele socio-culturale, cum ar fi dominația patriarhală, promovarea masculinității și dominarea femeilor prin intermediul media, a filmelor sau muzicii. Normele care conferă bărbaților anumite drepturi asupra corpurilor femeilor sau a vieții acestora reprezintă un factor și mai influent care creează un mediu propice pentru violență domestică [6, pp. 37-38].

Subiecții violenței domestice: agresorii și victimele

Este indiscutabil faptul că violența domestică este un fenomen ce prejudiciază primordial femeile și copiii. Reiterăm că în calitate de un tip specific de violență bazată pe gen, violența domestică vizează femeile în mod disproporțional și este generată de construcțiile sociale de gen și aranjamentele puterii în societate [7, p. 2]. Cercetările științifice însă indică asupra faptului că nu doar femeile pot fi victime ale violenței domestice, ci și bărbații. Numărul real al cazurilor de violență împotriva bărbaților este foarte greu de stabilit, datorită neraportării cazurilor. Aceasta se datorează stereotipurilor de gen prin care bărbatul este văzut puternic și invincibil, precum și fricii de a fi considerați slabi, sau chiar neconștientizării de către bărbați ai posibilității de a fi vulnerabili, de a simți durere și suferință [8, p. 187].

Totuși, activistele și activiștii pentru drepturile femeii sunt îngrijorați de tendința abordării fenomenului de violență domestică fără a pune accent pe elementul de gen. Mai cu seamă, aceștia sunt împotriva adoptării unui limbaj neutru sau eliminării criteriului de gen din tratarea fenomenului de violență domestică [2, p. 216]. Conform acestei opinii, dacă ar fi să nu scoatem în evidență componenta de gen, violența domestică s-ar transforma într-o problemă de ordin patologic, care contribuie la victimizare și reflectă așa zisele „alegeri greșite” ale femeii, în timp ce violența domestică este concepută drept ceva ce numai bărbații cu anumite probleme de ordin psihologic ar putea înfăptui [2, p. 217].

La rândul nostru, considerăm că recunoașterea bărbaților în calitate de posibilă victimă a violenței domestice nu exclude caracterul preponderent care se atribuie violenței suferite de femei, ori, aceasta nu diminuează vulnerabilitatea femeilor victime. În interpretarea noastră, acestea sunt două abordări ale realității care combinate împreună, de fapt,

crează o viziune comprehensivă asupra fenomenului de violență domestică. În primul rând, prin recunoașterea nu doar a femeilor drept victime dar și a bărbaților, putem include, preveni și combate cazurile de violență domestică survenite în cuplurile neheterosexuale. În al doilea rând, violența domestică nu se limitează doar la relațiile intime dintre un bărbat și o femeie sau oricare alt cuplu, dar cuprinde un spectru mai larg de relații sociale ce se constituie între persoane care conlocuiesc sau sunt legate prin aceiași unitate domestică.

Totodată, pe lângă elementul de gen care joacă un rol cheie în stabilirea caracterului de victimă, vârsta de asemenea le conferă un grad sporit de vulnerabilitate. Mai cu seamă, copiii sunt deseori numiți victimele tacite ale violenței domestice, deoarece pe lângă violența directă la care sunt supuși, acestea sunt martorii violenței cauzate altor persoane. Astfel, studiile arată că copiii pot fi direct agresați de către făptuitorii violenței domestice, pot fi martorii violenței, pot fi martorii consecințelor violenței asupra altei persoane, pot fi implicați de agresor în înfăptuirea violenței, pot fi utilizați pentru intimidarea mamei sau utilizați în scop de scut, toate acestea ducând la consecințe teribile de ordin fiziologic sau psihologic [9, p. 129]. În mod similar, persoanele vârstnice pot fi supuse violenței domestice multidimensionale, manifestată prin violență financiară sau materială, fizică, psihologică, emoțională, sexuală sau neglijare, fie intenționată sau neintenționată, și discriminare [10, p. 185].

Violența domestică drept infracțiune și locul acesteia în sistemul justiției penale

De-a lungul timpului, dihotomia „public/ privat” a constituit un impediment continuu pentru recunoașterea fenomenului de violență domestică drept o problemă socială, și prin urmare, pentru întreprinderea măsurilor de combatere a acesteia de către autorități. Literatura străină de specialitate identifică

problema violenței domestice ca locul unde această dihotomie este reflectată în modul cel mai pronunțat [11, p. 40], având un caracter genizat prin asocierea masculinității cu sfera publică și a feminității cu sfera privată. [12] Sectorul public al ordinii juridice și politice era perceput ca fiind în contrast cu sectorul privat al familiei și domiciliului, unde se considera inoportun de a interveni prin reglementarea relațiilor sociale din acest domeniu [13, p. 234]. Astfel, dihotomia „public/ privat” a constituit un factor major care a contribuit la un răspuns juridic slab din partea autorităților la cazurile de violență domestică, crezându-se că vor fi atinse libertățile persoanelor și autonomia personală a acestora [14, p. 13]. Drept consecință, în contextul perpetuării impunității pentru comiterea violenței domestice, acest fenomen s-a transformat într-un cerc vicios in-terminabil.

Abia după recunoașterea violenței domestice drept o problemă socială în urma mișcărilor feministe, statele au început să intervină prin sistemele de justiție penală ca fiind cea mai tipică măsură de prevenire și combatere. Însă, acestea se dovedesc a fi nu mereu eficiente, fie din cauza aplicării inadecvate (din lipsă de mecanisme adiționale, ezitării autorităților de a interveni și a acționa) [15, p. 2], fie din incapacitatea de a lua în considerare circumstanțele istorice, sociale, economice și culturale care stau la baza comportamentului violent al făptuitorilor [16, p. 398]. Studiile arată că, și peste hotare un număr foarte mic de victime supuse violenței domestice raportează cazurile autorităților competente, din cauza fricii, lipsei de cunoștințe juridice, statutului de migrant, sărăciei etc., și încă mai puține victime ajung la etapa judecării cauzei în fața instanțelor de judecată [17, p. 195]. În același timp, victimele sunt deseori descurajate de a căuta protecție deoarece autoritățile competente pot fi neînțelegătoare sau să creadă că anume victima a provocat violența [14, p. 12]. Uneori

bărbații suspectați de comiterea infracțiunii de violență domestică reușesc să influențeze deciziile autorităților prin minimizarea rolului pe care îl au în calitate de agresori primari, făcând ca femeile să pară vinovate de violență. Alteori, violența înfăptuită de către femei este minimizată de forțele de ordine care nu cred că „o femeie ar fi în stare de așa ceva”, sau din contra consideră astfel de cazuri ca fiind extrem de respingătoare și tratează femeile făptuitoare mult mai sever deoarece un astfel de comportament nu corespunde stereotipurilor de gen [18, p. 60].

Violența domestică și standardele internaționale regionale

Datorită reglementărilor neuniforme în materie penală referitoare la violența domestică ce condiționează în anumită măsură ineficacitatea sistemelor de justiție penală, comunitatea internațională a avut un timp îndelungat o diferită abordare a violenței domestice, cea de ultima oră fiind axată dezideratului respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și obiectivului satisfacerii necesităților speciale ale victimelor. Astfel, s-a ajuns la adoptarea unuia din cele mai importante instrumente de prevenire și combatere a violenței domestice - Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (CETS No. 210) (Istanbul, 2011), cunoscută ca și Convenția de la Istanbul. RM a ratificat această Convenție la data de 19 octombrie 2021 prin Decretul Președintelui RM Nr. 197-IX [19]. Pornind de la faptul dat, precum și de la statutul de țară candidat la UE al Republicii Moldova, considerăm oportună analiza în cele ce urmează a unor prevederi din Convenția de la Istanbul, în coroborare cu inițiativa legislativă a Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene de adoptare a unei directive pentru prevenirea și combaterea violenței domestice.

Convenția Consiliului Europei pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul)

Convenția de la Istanbul este într-adevăr un instrument-model de reglementare a fenomenului de violență domestică. Nemijlocit în Preambulului Convenției este stipulat că statele semnatare recunosc că violența împotriva femeilor este formă a violenței bazate pe gen, o manifestare istorică a relațiilor de putere inegale dintre femei și bărbați, care au dus la dominare asupra femeilor și la discriminarea acestora de către bărbați, și care prin urmare au împiedicat avansarea deplină a femeilor [20]. Totodată, articolul 2 din Convenție stabilește că: „Statele sunt încurajate să aplice această Convenție tuturor victimelor violenței domestice.” Astfel, Convenția de la Istanbul a devenit primul instrument care a recunoscut calitatea de victimă a violenței domestice nu doar femeilor, dar și altor persoane. Desigur, limbajul utilizat în această prevedere nu implică o obligație strictă de a adopta o astfel de abordare, în special în contextul în care obiectul Convenției îl constituie formele de violență ce vizează femeile ca victime. Totuși, în convingerea noastră, această recomandare prezintă un imbold puternic pentru statele semnatare spre sporirea protecției tuturor victimelor violenței domestice, din toate grupurile vulnerabile, fără discriminare pe bază de gen, orientare sexuală și vârstă.

În continuare, articolul 3 din Convenția de la Istanbul definește violența domestică, după cum urmează: „...toate actele de violențe fizice, sexuale, psihologice sau economice care apar în cadrul unității familiale sau domestice, sau între foștii ori actualii soți sau parteneri, indiferent dacă făptuitorul împărtășește sau a împărtășit sau nu domiciliul cu victima” [20].

Astfel, definiția extinde relațiile sociale cauzatoare de violență domestică de la cea

asociată cuplurilor, inclusiv la violența inter-generațională, care se întâmplă de obicei între părinți și copii. Totodată, Raportul Explicativ la Convenție menționează că, dacă însuși cuvântul „domestic” pare să restrângă contextul în care o astfel de violență poate apărea, este important să recunoaștem că violența deseori continuă după ce o relație s-a sfârșit și respectiv persoanele nu mai împărtășesc aceeași locuință [21, para. 42]. În aceeași ordine de idei, Raportorul Special pe tortură și alte tratamente și pedepse inumane și degradante a remarcat că în timp ce cuvântul „domestic” impune o interpretare a domiciliului drept o casă a unei familii sau o casă de plasament, acest cuvânt permite extinderea contextului la un centru comunitar de îngrijire, indiferent dacă este unul de tip instituțional sau bazat pe comunitate [22, para. 2].

La fel, Convenția conține norme care prescriu adoptarea și promovarea politicilor sensibile la gen, educare a societății cu privire la violența domestică și instruirea specialiștilor ai autorităților care sunt competente de a interveni în astfel de cazuri. Un alt aspect remarcabil al Convenției constă în faptul că în mod specific, prin prevederile articolului 51, analiza riscurilor și a managementului acestora este abordată drept strategie de prevenire a violenței față de femei.

Propunerea de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice

Până la momentul scrierii articolului, nu există un instrument la nivelul Uniunii Europene care să reglementeze în mod specific violența domestică. Drepturile persoanelor de a nu fi supuse violenței domestice erau într-un oarecare mod garantate de prevederile art. 8 din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene care prevede că „în toate activitățile sale, Uniunea va urmări să elimine inegalitățile

și să promoveze egalitatea dintre bărbați și femei” [23]. Această prevedere a fost consolidată de Directiva 2012/29/EU de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității, care recunoaște violența din cadrul relațiilor apropiate drept o formă a violenței bazate pe gen, fiind săvârșită de soț/ soție sau alt membru al familiei și care poate include „violențe fizice, sexuale, psihologice sau economice și pot avea drept rezultat vătămarea fizică, mentală sau emoțională sau un prejudiciu economic” [24].

Însă, la data de opt martie 2022, Parlamentul European a propus Proiectul de Directivă privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, înregistrând astfel primul instrument ce va reglementa în mod specific prevenirea și combaterea violenței domestice la nivelul UE. În esență, acest instrument prezintă o dezvoltare a Convenției de la Istanbul. Spre exemplu, în expunerea motivelor pentru adoptarea directivei, este menționată urmărirea de către Directivă a îndeplinirii obiectivelor setate în Convenția de la Istanbul, introducând totodată unele noi măsuri. Acestea includ: incriminarea anumitor forme de violență (cum ar fi violul în temeiul lipsei consimțământului, mutilarea genitală feminină violența cibernetică care nu este cuprinsă de Convenția de la Istanbul), consolidarea accesului victimelor la justiție și a drepturilor la o protecție adecvată, garantate prin, spre exemplu, asigurarea faptului că autoritățile naționale tratează victimele într-o manieră sensibilă la gen, evaluarea nevoilor speciale ale victimelor, și nu în ultimul rând- consolidarea coordonării și a cooperării la nivel național și la nivelul UE [25].

Cu titlu de mențiune remarcăm că, această propunere de Directivă este supusă unor critici. De exemplu, Centrul și Rețeaua Europeană împotriva Violenței ”Women Against Violence

Europe” (WAVE) argumentează că în redacția actuală, propunerea de Directivă de fapt rămâne în urma standardelor internaționale și în special a celor din Convenția de la Istanbul prin propunerea mai degrabă a unei abordări de materie penală pentru combaterea violenței domestice și eșecul de a recunoaște violența bazată pe gen drept o violare a drepturilor omului. În special, WAVE indică că propunerea de Directivă prevede prejudiciul ca o consecință a infracțiunii, însă nu obligatoriu, și prin urmare detașează victimizarea de infracțiune, aceasta având un impact negativ pentru urmărirea penală [26].

Violența domestică în Republica Moldova. Reglementări și situația la zi

Legislația Republicii Moldova prevede prohibiția fenomenului de violență domestică prin articolul 201¹ din Codul Penal Violența în familie care stipulează următoarele:

„(1) Acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin:

a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății;

b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei;

c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății.” [27, art. 201¹]

Deși denumirea infracțiunii conține termenul de „violență în familie” în loc de cel de „violență domestică”, prin referire la art. 133¹ CP RM Membru de familie [27, art. 133¹], deducem că, legiuitorul nu a raportat cadrul subiecților și victimelor infracțiunii la relațiile familiale, ci l-a extins și asupra persoanelor care se află în concubinaj sau se află în relații asemănătoare celorla dintre părinți și copii.

Într-un mod similar, Legea Nr. 45 Cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie definește „violența în familie” drept: „*acte de violență fizică, sexuală, psihologică, spirituală sau economică, cu excepția acțiunilor de autoapărare sau de apărare ale altei persoane, inclusiv amenințarea cu asemenea acte, comise de către un membru de familie în privința altui membru al aceleiași familii, prin care s-a cauzat victimei prejudiciu material sau moral*” [28, art. 2].

Iar noțiunea de „victimă” din cadrul aceleiași legi presupune „persoană, adult sau copil, supusă actelor de violență în familie, în concubinaj.” [28, art. 2] Prin urmare, deducem că, de fapt, intenția legiuitorului a fost de a cuprinde un spectru mai larg de relații între persoane, nelimitând dispoziția normei la contextul strict al unei familii. Totuși, considerăm că atât definirea violenței în familie ce decurge din prevederile Codului Penal, cât și din cele ale Legii Nr. 45 anterior nominalizate nu sunt suficient de largi ca să acopere contextul noțiunii de violență domestică ce decurge din prevederile Convenției de la Istanbul. Mai cu seamă, noțiunea de violență în familie nu acoperă violența apărută într-un centru comunitar de îngrijire, după cum a fost remarcat de către Raportorul Special pe tortură și alte tratamente și pedepse inumane și degradante [22, para. 2]. Raționamentul modificării noțiunii de „violență în familie” în „violență domestică” în baza argumentului prezentat de către Raportorul Special, constă în semnificația pe care o au acele centre comunitare pentru persoanele care locuiesc în ele. Deși ele nu reprezintă forma tipică a unei locuințe familiale, pentru persoanele respective acestea devin o adevărată casă, implicând o puternică legătură emoțională. Respectiv, considerăm că prejudiciul cauzat prin violență unei persoane aflată într-un asemenea centru, în cadrul căruia persoana ar trebui, de fapt, să se simtă în siguranță, este la fel de grav ca și prejudiciul

cauzat prin violența domestică în interpretarea tradițională a acestei noțiuni.

În același timp, constatăm că, deși Legea Nr. 45 Cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie prevede diverse forme ale violenței domestice care sunt în mare parte în concordanță cu standardele internaționale, totuși, Codul Penal care conține normele destinate pedepsirii făptuitorilor, nu cuprinde un spectru la fel de larg de forme ale violenței în familie la art. 201¹. De exemplu, acest articol nu face referire la violența sexuală, aceasta putând fi dedusă prin referire la art. 171 alin. (2) lit. c) CP RM care incriminează violul săvârșit asupra unui membru de familie. Totodată, reglementările naționale nu pot acoperi formele evolutive de violență domestică, și anume violența domestică cibernetică, precum aceasta este propusă în Proiectul Directivei UE.

Deși se poate crea impresia că prevederile legale naționale dețin un potențial eficace de prevenire și combatere a fenomenului violenței domestice, realitățile sunt deloc îmbucurătoare, atestându-se o menținere stabilă și chiar o creștere a proporțiilor acestui fenomen. Conform Raportului despre Activitatea Procuraturii în anul 2021, în anul 2021 a fost înregistrată o creștere a cazurilor de urmărire penală pe marginea infracțiunii de violență în familie (art. 201¹ Cod Penal) – 947 cauze în raport cu 866 cauze. Totodată, în anul 2021 au fost inițiate 1662 cauze contravenționale în baza art. 78¹ din Codul Contravențional care prevede violența în familie cu provocarea vătămarilor neînsemnate, în comparație cu 1587 cauze intentate în anul 2020 [29, p. 115].

Rezultatele sondajelor organizate de ONG-urile din domeniu denotă că, femeile din Republica Moldova percep societatea în care trăiesc ca fiind una încă patriarhală, nu raportează cazurile autorităților din lipsa unui sprijin complex și îndelungat și din lipsa înșăși a încrederii în autorități, rata de raportare ajungând sub 11% [30, para. II.1]. De exemplu, în cazul *Eremia*

și alții v. Moldova, statul nostru a fost condamnat la Curtea Europeană a Drepturilor Omului exact pentru forțarea victimei de a-și retrage plângerea referitoare la comportamentul violent al soțului său și pentru forțarea de a reconcilia deoarece ea nu era “prima și ultima femeie bătută de bărbat” [31, paras. 24-25].

La fel, reprezentanții societății civile consideră că sistemul justiției penale este inefficient în combaterea violenței domestice din cauza posibilității aplicării unei sancțiuni contravenționale în cazul unor violări neînsemnate, fapt care duce de foarte multe ori la impunitatea agresorilor. [30, para. III.1] Constatăm de asemenea că, este practic imposibilă investigarea violenței psihologice și economice din cauza dificultăților de a proba aceste tipuri de violență.

Concluzii

Perpetuarea fenomenului de violență domestică în societatea contemporană este condiționată în mare parte de menținerea unor standarde perimate de gândire asociate celor existente cândva în societățile patriarhale și care urmează a fi eliminate prin cele mai diverse activități de promovare a unor percepții noi, avansate, moderne a standardelor vieții familiale și conviețuirii domestice.

Un rol aparte în combaterea și profilaxia violenței domestice aparține instituțiilor de ocrotire a ordinii de drept chemate să reacționeze prompt și eficace la fiecare act de semnalare a violenței domestice, indiferent de gradul prejudiciabil al faptelor săvârșite de agresori.

Reglementările legislative naționale în domeniul combaterii juridico-penale a violenței domestice urmează a fi ajustate la standardele internaționale în domeniu și pentru început se impune cu necesitate substituirea termenului legal însuși „violență în familie” cu cel de „violență domestică”, ultimul fiind unul mult mai adecvat semnificației fenomenului anali-

zat, precum și criminalizarea unor noi forme de manifestare a acestuia.

Notă: Prezenta publicație a fost elaborată în cadrul participării la Conferința științifică internațională „Omul, criminologia, știința”, Ediția a II-a, dedicată aniversării a 40 de ani de activitate pe făgașul învățământului și științei și 65 de ani de viață a criminologului Valeriu Bujor, desfășurată la Chișinău, 24 martie 2023.

Referințe bibliografice

1. Lee E. ROSS, *Domestic Violence and Criminal Justice*, (Routledge 2018), 200 p.
2. Sarah WENDT, *Domestic Violence and Feminism* in Sarah Wendt and Nicole Moulding (eds), *Contemporary Feminism in Social Work Practice* (Routledge 2016), pp. 209-219
3. Laura L. FINLEY, *Domestic Violence and Abuse. A Reference Handbook* (ABC-CLIO, LLC, 2020), 347 p.
4. Cathy BETTMAN, *Patriarchy: The Predominant Discourse and Fount of Domestic Violence* (2009) *The Australian and New Zealand Journal of Family Therapy* Vol. 30 No. 1, pp. 15-28
5. Marie M. FORTUNE, Salma Elkadi ABU-GIDEIRI, Mark DRATCH, *A Commentary on Religion and Domestic Violence*, in Lettie L. Lockhart, Fran S. Danis, *Domestic Violence: Intersectionality and Culturally Competent Practice* (Columbia University Press 2010), pp. 318-342
6. Fran S. DANIS, Shreya BHANDARI, *Understanding Domestic Violence. A primer*, in Lettie L. Lockhart, Fran S. Danis *Domestic Violence: Intersectionality and Culturally Competent Practice* (Columbia University Press 2010), pp. 29-66
7. Nancy LOMBARD. *Introduction to gender and violence*, in Nancy Lombard (ed) *The Routledge Handbook of Gender and Violence* (Routledge, 2018), pp. 1-12
8. Luke MARTIN, *Debates of Difference: Male Victims of Domestic Violence and Abuse*, in Sarah Hilder, Vanessa Bettinson (eds.) *Domestic Violence. Interdisciplinary Perspectives on Protection, Prevention and Intervention* (Palgrave Macmillan 2016), pp. 181-201
9. Margaret KERTESZ, Larissa FOGDEN, Cathy HUMPHREYS, *Domestic violence and the impact on children*, in John Devaney, Caroline Bradbury- Jones (eds) *The Routledge International*

Handbook of Domestic Violence and Abuse (Routledge 2021), pp. 128-140

10. Sarah WYDALL, *Intimate partner violence. Transforming the response to older victim-survivors in later life*, in John Devaney, Caroline Bradbury-Jones (eds) *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* (Routledge 2021), pp. 184-200

11. Dorothy Q. THOMAS, Michele E. BEASELEY. *Domestic Violence as a Human Rights Issue* (1993), *Human Rights Quarterly*, Vol. 15, No. 1, 36, pp. 36-62

12. Definiție “dihotomia public/ privat”, European Institute for Gender Equality, Accesat la: <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1335?lang=ro>, pe 26.02.2023.

13. Rebecca COOK, *Women's International Human Rights Law: The Way Forward* (1993) 15 *Human Rights Quarterly* 230, pp. 230-261

14. Ronagh J. A. McQUIGG, *The Istanbul Convention, Domestic Violence and Human Rights* (Routledge 2017), 201 p.

15. Paula TAVARES, Quentin WODON, *Ending Violence Against Women and Girls. Global and Regional Trends in Women's Legal Protection Against Domestic Violence and Sexual Harassment* (2018) Children's Investment Fund Foundation, Global Partnership for Education, The World Bank, 18 p.

16. Deborah M. WEISSMAN, *The Personal Is Political - and Economic: Rethinking Domestic Violence* (2007) 2007 *BYU L Rev*, pp. 387-450

17. Madelaine ADELMAN, *Anthropologies of Domestic Violence. Studying Crime in Situ*, in Shlomo Giora Sholam, Paul Knepper (eds.) *International Handbook of Criminology* (CRC Press, 2010), pp.183-209

18. Marriane HESTER. *Domestic violence and abuse through a criminological lens*, in John Devaney, Caroline Bradbury-Jones (eds) *The Routledge International Handbook of Domestic Violence and Abuse* (Routledge 2021), pp. 55-67

19. Decretul Președintelui Republicii Moldova Nr. 197-IX din 19 octombrie 2021 pentru promulgarea Legii cu privire la ratificarea Convenției Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice. Accesat la: <https://presedinte.md/app/webroot/Decrete/197.pdf>, pe 28 .02.2023

20. Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (CETS No. 210) (Istanbul, 2011)

21. Raportul Explicativ la Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (CETS No. 210) (Istanbul, 2011)

22. Interim Report “Relevance of the prohibition of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment to the context of domestic violence”, Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment (A/74/148) (2019)

23. Versiunea consolidată a Tratatului Uniunii Europene și a Tratatului de Funcționare a Uniunii Europene (2016/C 202/ 01), art. 8, accesat la : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12016ME%2FTXT#d1e79-47-1> pe 27.02.2023

24. Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității, para. (18), accesat la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN> pe 27.02.2023

25. Propunere de Directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (2022/0066), pp. 4-5, accesat la: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0105> pe 21.02.2023

26. Women Against Violence Europe (WAVE) Public Statement on the proposal for a Directive on Combating Violence Against Women and Domestic Violence (2022), accesat la: <https://wave-network.org/advocacy-update-proposal-for-eu-directive-combating-violence-against-women-and-domestic-violence/>, pe 26.02.2023

27. Codul Penal al Republicii Moldova Nr. 985 din 18.04.2002, Publicat la 14.04.2009 în Monitorul Oficial Nr. 72-74 art. 195

28. Legea Nr. 45 din 01.03.2007 cu privire la prevenirea și combaterea violenței în familie, publicată la 18.03.2008 în Monitorul Oficial Nr. 55-56 art. 178

29. Raport despre activitatea procuraturii în anul 2021, Procuratura Republicii Moldova (Chișinău, 2022), 183 p.

30. Raport Alternativ pentru A 3-a Evaluare Periodică Universală, Moldova, Prezentat de: Centrul de Drept al Femeilor, Centrul Internațional “La Strada”, Promo-LEX, Memoria, Juriștii pentru Drepturile Omului (2021)

31. CtEDO, *Eremia și alții v. Republica Moldova* (Nr. 3564/11)